

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ
СУЧАСНОЇ МЕДИЦИНИ: ТОМ 24, ВИПУСК 3 (87), 2024**
ВІСНИК Української медичної стоматологічної академії

НАУКОВО-ПРАКТИЧНИЙ ЖУРНАЛ

Заснований в 2001 році

Виходить 4 рази на рік

Зміст

ПЕРИНАТОЛОГІЯ*

Давиденко А.В., Похилько В.І., Цейренко С.М., Чернявська Ю.І., Жук Л.А. 4
ДОСЛІДЖЕННЯ ПОКАЗНИКІВ МЕТАБОЛІЗМУ ОКСИДУ АЗОТУ, МАЛОНОВОГО ДІАЛЬДЕГІДУ, СІЛЛОВИХ КИСЛОТ ТА
ВАРІАНТІВ ГЕНА *ENOS* (RS1799983) У НОВОНАРОДЖЕНИХ З ГІПОКСИЧНО-ІШЕМІЧНОЮ ЕНЦЕФАЛОПАТІЄЮ ПІСЛЯ
ЛІКУВАННЯ L-КАРНІТИНОМ

Курик О.В.^{1,2}, Бабінцева А.Г.¹ 10
ОСОБЛИВОСТІ ЗОВНІШНЬОСЕКРЕТОРНОЇ ФУНКЦІЇ ПІДШЛУНКОВОЇ ЗАЛОЗИ У НОВОНАРОДЖЕНИХ ДІТЕЙ З
ПЕРИНАТАЛЬНОЮ ПАТОЛОГІЄЮ

КЛІНІЧНА МЕДИЦИНА

Авгайтис С.С. 16
ВПЛИВ АНТИКОАГУЛЯНТІВ НА ПОКАЗНИКИ КОАГУЛОГРАМИ ПРИ ЛІКУВАННІ ХВОРИХ НА НЕГОСПІТАЛЬНУ ПНЕВМОНІЮ,
ЩО АСОЦІЙОВАНА З КОРОНАВІРУСНОЮ ІНФЕКЦІЄЮ

Лазуренко В.В., Железняков О.Ю. 23
ТРИВОЖНИЙ СИНДРОМ У ВАГІТНИХ З ОЖИРІННЯМ ТА ГЕСТАЦІЙНИМ ЦУКРОВИМ ДІАБЕТОМ

Журба О.О.¹, Лазоришинець В.В.², Руденко А.В.² 29
ВІКОВІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ЗАХВОРИЯНОСТІ НА ІШЕМІЧНУ ХВОРОБУ СЕРЦЯ В УКРАЇНІ: ДВОЦЕНТРОВЕ ДОСЛІДЖЕННЯ

Мороз В.С. 34
ВИВЧЕННЯ ЕТИОПАТОГЕНЕТИЧНИХ ФАКТОРІВ РЕМОДЕЛЮВАННЯ ЛІВОГО ШЛУНОЧКА, ЯК ПІДГРУНТТЯ ІШЕМІЧНОЇ
МІТРАЛЬНОЇ РЕГУРГІТАЦІЇ

Соколенко М.О.¹, Сидорчук Л.П.¹, Соколенко Л.С.², Соколенко А.А.¹ 40
ІМУНОЛОГІЧНА РЕАКТИВНІСТЬ ТА РЕАКТИВНА ВІДПОВІДЬ НЕЙТРОФІЛЬНИХ ГРАНУЛОЦИТІВ ПЕРИФЕРІЙНОЇ КРОВІ
ОРГАНІЗМУ ХВОРИХ НА COVID-19 ЗАЛЕЖНО ВІД ГРУПИ КРОВІ

Солтані С.Е., Крикунов О.А. 46
ОСОБЛИВОСТІ КЛІНІЧНИХ ПРОЯВІВ ІНФЕКЦІЙНОГО ЕНДОКАРДИТУ ПРИ УРАЖЕННЯХ МІТРАЛЬНОГО КЛАПАНА

Неглущенко С.О., Шкатула Ю.В. 52
КЛІНІКО-ЕПІДЕМІОЛОГІЧНІ ТА КЛІНІКО-НОЗОЛОГІЧНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ТРАВМОВАНИХ З МАСИВНОЮ КРОВОВТРАТОЮ

Школьник О.С., Маланчук О.М., Меленчук Л.М., Хоботна І.М., Шлемкевич А.М., Самохвалова А.В. 57
ОСОБЛИВОСТІ СТАНУ НОВОНАРОДЖЕНИХ ДІТЕЙ У ЖІНОК, ЯКІ ПЕРЕХВОРИЛИ COVID-19 ПІД ЧАС ВАГІТНОСТІ

Яснікова М.П.¹, Романюк А.М.², Кудрявцев Ю.М.³, Понирко А.О.⁴ 63
ЕПІДЕМІОЛОГІЯ ЗЛОЯКІСНИХ НОВОУТВОРЕНЬ ПЕРЕДМІХУРОВОЇ ЗАЛОЗИ В СУМСЬКІЙ ОБЛАСТІ

СТОМАТОЛОГІЯ

Батіг І.В. 69
ОСОБЛИВОСТІ ОРТОДОНТИЧНОГО ЛІКУВАННЯ ХВОРИХ НА ГЕНЕРАЛІЗОВАНИЙ ПАРОДОНТИТ ІЗ ПЕРЕВАЖАННЯМ
ВПЛИВУ ПАРАСИМПАТИЧНОЇ НЕРВОВОЇ СИСТЕМИ

Давиденко В.В. 73
ПОРІВНЯННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ АРТРОЦЕНТЕЗУ З АБО БЕЗ ВИКОРИСТАННЯ ІН'ЕКЦІЇ КОНЦЕНТРОВАНОГО ФАКТОРУ
РОСТА НА ЗМЕНШЕННЯ КЛІНІЧНОЇ СИМПТОМАТИКИ У ПАЦІЄНТІВ З ОСТЕОАРТРИТОМ СКРОНЕВО-НИЖНЬОЩЕЛЕПНОГО
СУГЛОБУ

Гончаренко В.А., Кузняк Н.Б., Сенишин Р.І., Перибийніс П.П., Дмитренко Р.Р. 77
ПОКАЗНИКИ ВІЛЬНОРАДИКАЛЬНОГО ОКИСНЕННЯ ТА АНТИОКСИДАНТНОГО ЗАХИСТУ РОТОВОЇ РІДИНИ У ДІТЕЙ ІЗ
ХРОНІЧНИМ КАТАРАЛЬНИМ ГІНГІВІТОМ ТА ЦУКРОВИМ ДІАБЕТОМ

Дубина В.О., Скрипников П.М., Кабалей А.В.	82
РЕЗУЛЬТАТИ ВИЗНАЧЕННЯ ПАРОДОНТОПАТОГЕНІВ У ПАЦІЄНТІВ З ХРОНІЧНИМ ГЕНЕРАЛІЗОВАНИМ ПАРОДОНТИТОМ ЗАЛЕЖНО ВІД СТУПЕНЯ ЗАПАЛЕННЯ	
Силенко Б.Ю., Силенко Д.С., Писаренко О.А., Силенко Ю.І.	85
ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ НАПРУЖЕНО-ДЕФОРМОВАНОГО СТАНУ ОДНОКОРЕНЕВИХ ЗУБІВ ПРИ НЕПРЯМІЙ РЕСТАВРАЦІЇ КОРОНКОВОЇ ЧАСТИНИ КУКСОВИМИ ВКЛАДКАМИ РІЗНИХ КОНСТРУКЦІЙ	
Янішен І.В., Герман С.А., Сідорова О.В., Кричка Н.В.	90
ПОРІВНЯЛЬНА ОЦІНКА ВІЗУАЛЬНОГО МЕТОДУ ВИЗНАЧЕННЯ КОЛЬОРУ ШТУЧНИХ ТА ПРИРОДНИХ ЗУБІВ СТУДЕНТАМИ СТОМАТОЛОГІЧНОГО ФАКУЛЬТЕТУ ХНМУ	
ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА МЕДИЦИНА, ФАРМАЦІЯ ТА БІОЛОГІЯ	
Акімов О.Є., Микитенко А.О., Міщенко А.В., Костенко В.О.	94
РОЛЬ АКТИВАЦІЇ NF-KB У ЗМІНАХ ПРОДУКЦІЇ ОКСИДУ АЗОТУ В СКЕЛЕТНИХ М'ЯЗАХ ЗА УМОВ МЕТАБОЛІЧНОГО СИНДРОМУ	
Бугасєв В.Ю.	98
ДОСЛІДЖЕННЯ ХРОНІЧНОЇ ТОКСИЧНОСТІ УДОСКОНАЛЕНОГО ВІТЧИЗНЯНОГО А-СИЛІКОНОВОГО ВІДБИТКОВОГО МАТЕРІАЛУ	
Волкова О.А., Костенко В.О.	104
ВПЛИВ NF-KB НА ІНТЕНСИВНІСТЬ ОКСИДАТИВНОГО СТРЕСУ У ВЕЛИКИХ ПІВКУЛЯХ ГОЛОВНОГО МОЗКУ ЩУРІВ ПРИ ПОЄДНАННІ ЗМІНИ ЦИКЛУ «СВІТЛО-ТЕМРЯВА» І СИСТЕМОЇ ЗАПАЛЬНОЇ ВІДПОВІДІ ТА ВВЕДЕННЯ ГЛУТАМАТУ НАТРІЮ	
Гутнік О.М., Костенко В.О.	108
ВПЛИВ ГЛУТАМАТУ НАТРІЮ НА ПРОДУКЦІЮ АКТИВНИХ ФОРМ ОКСИГЕНА ТА НІТРОГЕНУ В ТКАНИНАХ НИРОК ЩУРІВ ЗА УМОВ ГОСТРОГО ДЕСИНХРОНОЗУ ТА ЛІПОПОЛІСАХАРИД-ІНДУКОВАНОЇ СИСТЕМОЇ ЗАПАЛЬНОЇ ВІДПОВІДІ	
Денисенко С.А., Губіна-Вакулик Г.І., Бачинський Р.О.	112
МОРФОФУНКЦІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ СІМ'ЯНИКІВ МОЛОДИХ СТАТЕВОЗРІЛИХ ЩУРІВ ПРИ МОДЕЛЮВАННІ ВНУТРІШНЬОУТРОБНОГО ВПЛИВУ СЛАБКОГО ЕЛЕКТРОМАГНІТНОГО ВИПРОМІНЮВАННЯ	
Пандікідіс Н.І.¹, Маслова Н.М.¹, Дунасєва О.В.¹, Данильченко С.І.²	117
ЕТОЛОГО-ВЕГЕТАТИВНІ КОРЕЛЯТИ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОГО НЕЙРОГЕННОГО СТРЕСУ	
ФІЗИЧНА РЕАБІЛІТАЦІЯ, ЕРГОТЕРАПІЯ	
Виноградов О.О.	122
РОЛЬ ЗАСОБІВ ФІЗИЧНОЇ ТЕРАПІЇ У КОРЕКЦІЇ ОЗНАК ДИСФУНКЦІЇ СКРОНЕВО-НИЖНЬОЩЕЛЕПНОГО СУГЛОБА ВНАСЛІДОК ОСТЕОАРТРОЗУ	
Латогуз С.І., Латогуз Ю.І., Масло В.І., Білецька О.М., Сушецька А.С.	127
ФІЗИЧНА РЕАБІЛІТАЦІЯ ЧОЛОВІКІВ МОЛОДОГО ВІКУ З ОЖИРІННЯМ І ТА ІІ СТУПЕНЯ	
МЕДИЧНА ОСВІТА	
Акімов О.Є., Міщенко А.В., Соловійова Н.В., Назаренко С.М., Костенко В.О.	133
СТРУКТУРА ТА ХАРАКТЕРИСТИКА ДРУГОГО МОДУЛЯ ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА «ІНДИВІДУАЛЬНА НАУКОВА РОБОТА» ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНОЇ ПРОГРАМИ «МЕДИЦИНА»	
Бойченко О.М., Бублій Т.Д.	137
ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В МЕДИЧНІЙ СФЕРІ	
Kramar S.B¹, Nazarova D.I², Pkhakadze I.D²	140
EXPERIENCE IN ORGANIZING STUDENT RESEARCH CLUB FOR UNDERGRADUATE STUDENTS IN HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTION	
Паєленко С.А., Сідорова А.І., Назаренко З.Ю., Ткаченко І.М., Браїлко Н.М.	145
ФОРМУВАННЯ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ ЯК СКЛАДОВОЇ SOFT SKILLS	
ОБМІН ДОСВІДОМ	
Іванова Ю.В., Граматюк С.М., В'юн С.В., М'ясоєдов К.В., В'юн Т. І.	150
УЛАМКОВЕ ПОРАНЕННЯ СТЕГНА: ЛІКУВАННЯ З ВИКОРИСТАННЯМ ПРИБІОТИКІВ, НАНОЧАСТИНОК ТА КЛІТИННОЇ ТЕРАПІЇ	
ПОГЛЯД НА ПРОБЛЕМУ	
Ждан В.М., Лебідь В.Г., Кур'ян О.А.	156
ПАЦІЄНТ З ОСТЕОАРТРИТОМ І АРТЕРІАЛЬНОЮ ГІПЕРТЕНЗІЄЮ В ЗАГАЛЬНОЛІКАРСЬКІЙ ПРАКТИЦІ	
Ждан В.М., Лебідь В.Г., Кур'ян О.А.	161
ОСТЕОАРТРИТ І МЕТАБОЛІЧНИЙ СИНДРОМ: ОСОБЛИВОСТІ ВЕДЕННЯ ПАЦІЄНТА	
Котенко О.Є., Гаврилов А.Ю., Сенніков І.А., Ходак А.С.,	168
ІНТЕГРАТИВНА ОНКОЛОГІЯ – ПЕРСПЕКТИВНИЙ ВЕКТОР ДЛЯ ЛІКУВАННЯ ОНКОЛОГІЧНИХ ХВОРИХ	
Островська Г.Ю., Сидоренко А.Г., Луценко Р.В., Петрова Т.А., Чечотіна С.Ю., Розколупа Н.В.	173
ФІТОТЕРАПІЯ В СТОМАТОЛОГІЇ: МИНУЛЕ, ТЕПЕРІШНЄ І МАЙБУТНЄ	
ОГЛЯДИ ЛІТЕРАТУРИ	
Думенко М.В., Неспрядько В.П.	179
АНАЛІЗ ДОСЛІДЖЕНЬ З ПИТАНЬ ДІАГНОСТИКИ БОЛЬОВОЇ ФОРМИ ДИСФУНКЦІЇ СКРОНЕВО-НИЖНЬОЩЕЛЕПНОГО СУГЛОБУ	
Коваль С.М., Старченко Т.Г., Рєзнік Л.А.	188
ЦИСТАТИН С ЯК РАННІЙ МАРКЕР УРАЖЕННЯ НИРОК ПРИ АРТЕРІАЛЬНІЙ ГІПЕРТЕНЗІЇ	

DOI 31718/2077–1096.24.3.145

УДК 378.147:61

Павленко С.А., Сидорова А.І., Назаренко З.Ю., Ткаченко І.М., Браїлко Н.М.

**ФОРМУВАННЯ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ
ЯК СКЛАДОВОЇ SOFT SKILLS**

Полтавський державний медичний університет, м. Полтава, Україна

Згідно компетентностей діючого Стандарту вищої освіти за спеціальністю 221 «Стоматологія» у галузі знань 22 «Охорона здоров'я» для другого (магістерського) рівня вищої освіти здобувача освіти має вміти абстрактно мислити, аналізувати та синтезувати отриману інформацію, та мати здатність бути критичним і самокритичним. В загальних і в спеціальних (фахових, предметних) компетентностях відображається необхідність критичного осмислення проблем у навчанні здобувачем освіти, а розуміння і інтерпретація цих понять сприймається у відповідності до загальноприйнятих філософських, наукових, законодавчих та суспільних тлумачень. З цієї точки зору актуальною метою є визначення методів формування критичного мислення у здобувачів освіти, як складової Soft Skills та впровадження їх в процес підготовки здобувачів на додипломному етапі навчання. Складова, яка підвищує мотивацію здобувачів освіти до навчання і готує їх до самостійної праці в умовах сьогодення, базується на критичному мисленні, як основному елементі навчання та набуття теоретичних знань і практичних навичок, умінь. Щоб вдосконалювати і розвивати критичне мислення здобувачі освіти на додипломному етапі навчання повинні вміти інтерпретувати, аналізувати та порівнювати отриману інформацію щодо хворого; вміти узагальнювати, оцінювати та логічно, послідовно, аргументовано робити висновки з отриманих даних щодо обстеження пацієнта. Розвивати критичне мислення у здобувача освіти викладач повинен з точки зору технології розвитку критичного мислення, що забезпечуються певними функціями у різних фазах: виклику, осмислення, рефлексії. Для розуміння механізму розвитку критичного мислення у здобувачів освіти на додипломному етапі здобуття вищої освіти доцільно застосовувати метод аналізу професійних ситуацій, метод емпатії, метод алгоритму побудови ефективного аргументу, метод аналізу причинно-наслідкових зв'язків, які сприятимуть розвитку критичного мислення, як складової Soft Skills у здобувачів освіти.

Ключові слова: критичне мислення, здобувач освіти, методи формування мислення; додипломна освіта, Soft Skills.

Робота є фрагментом науково-дослідної теми кафедри пропедевтики терапевтичної стоматології Полтавського державного медичного університету «Диференційний підхід до вибору методик лікування в залежності від морфо-функціональних особливостей твердих тканин зубів та тканин порожнини рота» (державний реєстраційний № 0120U104124)

Вступ

У загальних компетентностях діючого Стандарту вищої освіти за спеціальністю 221 «Стоматологія» у галузі знань 22 «Охорона здоров'я» для другого (магістерського) рівня вищої освіти (затверджений і введений в дію наказом Міністерства освіти і науки України від 24.06.2019 р. №879) мова йде про здатність здобувача освіти до абстрактного мислення, аналізу та синтезу (ЗК 1) та здатність бути критичним і самокритичним (ЗК 10). Наскрізно, в Матриці відповідності визначених Стандартом компетентностей дескрипторам НРК як в загальних, так і в спеціальних (фахових, предметних) компетентностях, відображається необхідність критичного осмислення проблем у навчанні та/або професійній діяльності та на межі предметних галузей (Зн2) здобувачем освіти, а розуміння і інтерпретація цих понять сприймається у відповідності до загальноприйнятих філософських, наукових, законодавчих та суспільних тлумачень.

Мета – визначити методи формування критичного мислення у здобувачів освіти, як складової Soft Skills та запропонувати їх для впровадження в процес підготовки здобувачів на додипломному етапі навчання.

Пізнавальна діяльність здобувачів освіти медичного профілю під час навчання закладає підґрунтя на майбутнє, яке буде проявлятися в са-

мостійній професійній діяльності на рівні світових стандартів, в постійному особистому зростанні, в професійній компетентності та мобільності [1].

Розвиток професійного мислення у здобувача освіти надає можливість майбутньому лікарю поновлювати та вдосконалювати свої знання, підвищувати свій професійний рівень, вільно орієнтуватися у великій кількості сучасної інформації та знаходити оригінальні рішення вирішення професійних задач і розв'язання клінічних ситуацій.

Набуваючи знань під час навчання в умовах сьогодення, здобувачі освіти отримують нові можливості пізнання, вдосконалюючи своє мислення, та виводять його на новий рівень професійних компетентностей [2].

Здатність здобувачів освіти самостійно приймати рішення у важких та невідкладних ситуаціях, особливо в професійній медичній сфері, зробить їх високо кваліфікованими спеціалістами у галузі медицини, а здатність логічно і критично мислити буде свідчити про набуття здобувачем освіти навичок, які в подальшому на робочому місці покращать комунікацію з оточуючими, пацієнтами і колегами [3].

Вирішальна складова, яка підвищує мотивацію здобувачів освіти до навчання і готує їх до самостійної праці в умовах сьогодення, базуєть-

ся на критичному мисленні, як основному елементі навчання та набуття теоретичних знань і практичних навичок, умінь.

В особистій сфері критичне мислення допомагає швидко аналізувати судження, погляди, докази та думки оточуючих, грамотно обґрунтувати свої слова і аргументовано заперечувати те, з чим не згодні, глибше розуміти чужі та власні переконання, думки і вчинки.

Паралельно з розвитком критичного мислення під час навчання у закладі вищої освіти, здобувач має можливість розвивати навички швидкого розпізнавання аргументів, швидкого визначати ключові ідей у текстах, використовувати докази і свідчення науковців та фахівців у галузі, розрізняти критичні і аналітичні матеріалів від інших.

У професійному та повсякденному житті критичне мислення допомагає здобувачу освіти думати і працювати більш акуратно та точно, швидко визначати важливе і другорядне, ефективніше вирішувати проблеми, уважніше та результативніше справлятися з різними завданнями.

Таким чином, критичне мислення є однією зі складових в набутті Soft Skills здобувачами освіти на додипломному етапі навчання в ЗВО. Критичний тип мислення допомагає здобувачу освіти критично ставитися до будь-яких тверджень, нічого не приймати на віру без доказів, але бути відкритим до нових методів та ідей. Вміння не приймати отриману інформацію на віру, активно осмислювати її, аналізуючи з різних сторін, і робити висновки на основі логіки та аргументів стає базовим підґрунтям для розвитку критичного мислення у здобувачів медичної освіти.

Девід Клустер характеризує критичне мислення як самостійне, проблемне, оціночне, узагальнене, аргументоване та соціальне [4].

Самостійність критичного мислення полягає в його індивідуальності і тільки тоді воно вважається критичним, адже ніхто не зможе думати за когось іншого. Розв'язання певної проблеми, яка базується на зібраній інформації, стимулює людину мислити критично, бо роздуми на «порожньому місці» безрезультатні і неможливі, а без володіння точною і обґрунтованою інформацією – безпідставні.

Узагальнення отриманої інформації, як закінчення процесу критичного мислення, надає можливість прийняти рішення і вирішити проблему або питання. Якщо певна задача чи проблема має декілька рішень чи розв'язань, то аргументувати свою точку зору на вирішення проблеми чи питання людина повинна вагомо і переконливо довівши, що саме це рішення проблеми чи питання є оптимальним та найкращим. Тоді соціальність критичного мислення дозволить людині довести свою позицію до оточуючих, колег, опонентів під час спілкування у соціумі шляхом конструктивної дискусії, а, можливо, і змінити свою думку під час спілкування.

Здобувачі освіти, розвиваючи у себе навички

критичного мислення, як складової Soft Skills, перед усім повинні бути чесними перед собою, не сумніватися, вміти ставити запитання, базувати свої судження на конкретних доказах, відокремлювати головне від риторики та «інформаційного сміття», що унеможливить застосування до них маніпулятивних практик опонента.

Людина з розвиненим критичним мисленням стійка до маніпуляцій і не стане жертвою стереотипних думок чи впливу «колективного розуму». Люди з критичним мисленням завжди проникають у суть інформації і фактів, намагаються знайти відповіді на спірні питання та мають багато нових ідей на майбутнє [5].

Вміння аргументовано вести дискусію і вдумливо добирати аргументи, вчитися на своїх помилках та враховувати чужі помилки, адекватно оцінюючи різні ситуації та точки зору опонентів, є характерними ознаками наявного критичного мислення у здобувача освіти. Ці вміння допомагають здобувачам освіти формувати свій власний погляд на різні явища, події, ситуативні задачі і логічно надавати аргументи на захист своїх думок, поглядів, позицій.

Видатний французький філософ і математик Рене Декарт вважав, що лише принцип «сумнівайся в усьому» (що по суті і є формулою критичного мислення) може допомогти пізнати світ [6]. Адже для розвитку особистості дуже важливим вмінням у контексті Soft Skills є вміння критично мислити.

Щоб вдосконалювати і розвивати критичне мислення, як майбутнього лікаря-професіонала, здобувачі освіти на додипломному етапі навчання повинні вміти інтерпретувати, аналізувати та порівнювати отриману інформацію щодо хворого; вміти узагальнювати, оцінювати та логічно, послідовно, аргументовано робити висновки з отриманих даних щодо обстеження пацієнта. Спостережливість, уважність до деталей допоможуть розширити світогляд, підвищити інтелектуальні можливості і піднятися вище у набутті професійної майстерності.

Викладач НПП закладу вищої освіти медичного профілю має бути мотиватором і наставником для здобувача вищої освіти у набутті та розвитку критичного мислення останнього. Викладач має моделювати процес мислення здобувача освіти і підтримувати студента, коли він того потребує [8, 11]. Розвивати критичне мислення у здобувача освіти викладач повинен з точки зору технології розвитку критичного мислення, яка має три фази, що забезпечуються певними функціями:

Фаза виклику яка характеризується появою цікавості до теми, предмету і має мотиваційну функцію (спонукання до опрацювання нової інформації); інформаційну функцію («виклик» на поверхню наявних знань по темі); комунікативну функцію (безконфліктний обмін думками).

Фаза осмислення має на меті допомогти здобувачу освіти сприймати новий матеріал і про-

вести співставлення між набутими раніше та новоотриманими знаннями; ця фаза має інформаційну функцію (отримання нової інформації); систематизаційну функцію (класифікація отриманої інформації); комунікативну функцію (збереження цікавості до теми, яка вивчається чи досліджується).

Фаза рефлексії допоможе здобувачу освіти самостійно узагальнити отримані знання і обрати напрямок подальшого навчання. Ця фаза базується на комунікативній функції (обмін думками про отриману нову інформацію); інформаційній функції (отримання нового знання); мотиваційній функції (спонукання до подальшого розширення інформаційного поля) і має оціночну функцію (співвідношення нової інформації та наявних знань, вироблення власної позиції, оцінка процесу) [6]. Ця фаза також полягає в розумінні необхідності опанування різних способів отримання і обробки інформації, корекції власних думок, дії, міркувань, що сприятиме об'єктивній оцінці вивченого матеріалу і толерантному відношенню до точки зору опонентів та колег [10].

Потрібно пам'ятати, що критичне мислення це навичка, а навичка повторена декілька раз стає вмінням, яке здобувається через практичну діяльність. Тому, при підготовці спеціаліста медичного спрямування потрібно впроваджувати в навчальний процес такі методики викладання та технології в навчанні, які будуть активізувати розумові процеси мислення та покращувати розвиток логічного мислення у здобувача освіти. [9, 10, 12].

Розвиток критичного мислення здобувача освіти медичного профілю має базуватися на основних формах і засобах його розвитку: аналіз інформації, збір даних, колективне обговорення, дискусія, різні види парної роботи і роботи в групі [13, 14]. Знання викладача ЗВО, його практичний досвід, співпраця зі здобувачами, яка ґрунтується на педагогічній взаємодії, дозволяють сформувати у здобувача освіти необхідні прагнення до знань, умінь, набуття навичок, досвіду. Переважно отримання інформації здобувачем освіти, має здійснюватися в процесі активної взаємодії викладача зі здобувачем освіти, адже інформація, яка отримується пасивно (опрацювання навчально-методичної літератури, прослуховування лекційного матеріалу) засвоюється гірше.

Інтерактивне навчання (ігри, дискусії, тренінги, метод проектів, метод розвитку критичного мислення, метода налізу конкретних ситуацій та ін..) дозволяє максимально наблизити та активно відтворити отримані теоретичні знання в наближених до реальної професійної діяльності умовах і, тим самим, активізувати та вдосконалити розвиток самостійного критичного мислення здобувача освіти в пошуку варіантів вирішення поставлених навчальних задач. Тоді кваліфікаційна освітня модель навчання змінюється

на компетентнісну, яка передбачає і розвиток критичного мислення.

Від лікаря, який працює в клініці з пацієнтами, вимагається вміння швидко визначити суть проблеми при аналізі інформації, отриманої від хворого та прийняти єдиний вірний висновок у наданні невідкладної допомоги чи подальшому лікуванні. Велика відповідальність за прийняте рішення, інколи обмеженість в часі і робота в екстремальних умовах формує критичне професійне мислення, яке базується на теоретичних знаннях. Співставлення, аналіз, план дії та рефлексія являються віхами формування критичного мислення у здобувача освіти, як основи його професійної діяльності у майбутньому [15].

Для розуміння механізму розвитку критичного мислення у здобувачів освіти на додипломному етапі здобуття вищої освіти існують різноманітні методи.

Використання методу аналізу професійних ситуацій, як одного з методів розвитку критичного мислення у здобувачів освіти передбачає створення проблемної ситуації, де є суперечності та невизначеність, які будуть активізувати розумову діяльність здобувача освіти при пошуку вирішення задачі і розв'язання ситуації. При цьому здобувач освіти знаходиться в позиції, де вимушений самостійно приймати рішення.

Даний метод аналізу професійних ситуацій досить актуальний в процесі проведення ділової гри, моделюванні ситуації клінічного прийому пацієнта, де здобувач має самостійно провести обстеження, встановити діагноз, призначити лікування, передбачити віддалені результати та можливі його наслідки. Цей метод дозволяє здобувачу освіти аналізувати конкретну ситуацію, визначити основні та другорядні симптоми з-поміж наданої загальної інформації. Цей метод інтуїтивний і заохочує до самостійного вибору та прийняття рішень, які співвідносяться зі значною відповідальністю за правильність їх прийняття. Аналіз конкретної ситуації потребує розвинутого критичного мислення та моделює свідомість майбутнього лікаря, що дає потенціал в розумінні предмету, який вивчається та моделюється під час навчання в аспекті ділової гри, а в проєкції на майбутнє – конкретної клінічної ситуації.

Паралельно з методом аналізу професійних ситуацій для розвитку критичного мислення здобувача освіти можна застосовувати метод емпатії, який передбачає роль здобувача освіти в діловій грі, як безпосереднього учасника: об'єкт, що аналізується. При цьому здобувач освіти має осмислити ситуацію з позиції не лікаря, а пацієнта, і висловити ті відчуття, емоції, скарги, які б виникли у нього, якщо б це була не ділова гра. Тим самим, відчуваючи себе на місці пацієнта, здобувач освіти має можливість побачити майбутній результат своєї професійної діяльності, оцінити та проаналізувати можливі недоліки своєї роботи, зробити висновки.

Впровадження методу алгоритму побудови

ефективного аргументу, який доповнює метод аналізу професійних ситуацій. Під час практичних занять в контексті професійної підготовки майбутніх лікарів стоматологів метод сприяє розвитку критичного мислення у здобувачів освіти. Такі заняття передбачають роботу в клініці з пацієнтами при проведенні диференційної діагностики стоматологічних захворювань під час суб'єктивного та об'єктивного обстеження пацієнта. НПП має пояснити здобувачу освіти, що аргументація – це пов'язані між собою твердження, які наводяться для того, щоб переконати слухача чи опонента в достовірності висновку. За даним методом здобувач освіти має зрозуміти та надати алгоритм побудови ефективного аргументу за методикою PRES (Position, Resolution, Example, Summary) при проведенні диференційної діагностики захворювання.

В *Position* (позиція) здобувач має виразити свою думку, пояснюючи в чому заключається його точка зору, почавши зі слів «Я вважаю, що...». В *Resolution* (обґрунтування) здобувач має навести причину виникнення такої думки, пояснити на чому вона ґрунтується – «Тому, що...». Продовжуючи свої висловлювання словом «Наприклад...» в *Example* (приклад) здобувач має навести факти, докази, дані, які підтвердять *Position* (позиція). І у *Summary* (висновок) закінчити свої висловлювання «Виходячи з цього (тому, таким чином) я вважаю...», узагальнити свою думку, зробити заключення і на кожному етапі побудови аргументу в алгоритмі наводити приклад.

Метод аналізу причинно-наслідкових зв'язків допоможе здобувачу освіти медичного профілю виявити і визначити, які зв'язки існують між подіями в клінічній ситуації, що призвели до ситуації, яка склалася на момент звернення умовного пацієнта на консультативний прийом під час проведення ділової гри на практичному занятті. Здобувач освіти має можливість встановити послідовність розвитку захворювання, обґрунтувати чому саме така послідовність має місце, визначити, що є причиною і чому такий наслідок перебігу захворювання в умовного пацієнта.

Такі методи навчання надають можливість здобувачу освіти ставити питання, формувати власну думку, аргументувати свою точку зору і враховувати точки зору інших людей, колег, працювати в команді, займатися самоосвітою, вибудовувати взаємовідносини з іншими, вирішувати нестандартні задачі.

Здобувач освіти, який вміє критично мислити, зможе ефективно взаємодіяти та орієнтуватися в інформаційному просторі, диференційовано підходити до інформації оточуючого світу та критично її аналізувати.

Висновки

Критичне мислення є невід'ємною складовою Soft Skills з ознакою професіоналізму в діяльності фахівця медичного профілю. Розвиток крити-

чного мислення базується на набутті та формуванні в майбутнього лікаря стоматолога загальних і спеціальних (фахових, професійних) компетентностей.

Методи формування критичного мислення здобувача освіти медичного спрямування досить різноманітні і мають впроваджуватися в навчання на практичних заняттях. Це дозволить формувати раціональне критичне мислення майбутнього лікаря і підготувати його до практичної діяльності і ситуацій, які можуть виникнути в процесі цієї діяльності. Власний досвід здобувача освіти, отриманий під час практичних занять, надаватиме можливість здобувачу освіти розвивати свої думки, аналізувати стандартні і нестандартні ситуації, проводити асоціації, мислити критично.

Розвиток критичного мислення у здобувачів освіти медичного спрямування на додипломному етапі набуття освіти сприяє розвитку стійкості свідомості майбутніх лікарів до психологічного та інформаційного маніпулювання свідомістю, продуктивній самоосвіті і активізації розумової діяльності, виробленню власної думки, толерантності і повазі до опонентів, підвищенню кваліфікації у майбутньому, яка ґрунтується на формуванні загальних та спеціальних (фахових, професійних) компетентності, відповідно до Стандарту вищої освіти.

Особистий внесок авторів

Павленко С.А. – д) аналіз та узагальнення даних; е) написання рукопису.

Сидорова А.І. – ж) редагування рукопису.

Назаренко З.Ю., Браїлко Н.М. – г) збір та узагальнення даних.

Ткаченко І.М. – з) остаточне затвердження рукопису.

Конфлікт інтересів

Відсутній.

References

1. Pavlenko SA, Pavlenkova OV, Sydorova AI, Tkachenko IM. Pedagogichna maisternist vykladacha vyshchoi shkoly yak motyvatsiyniy faktor vyvchennia dystsyplyny [Pedagogical skill of a teacher of a higher school as a motivational factor for studying a discipline] In: Aktualni pytannia lnhvistyky, profesiinoi lnhvodydaktyky, psykholohii i pedahohiky vyshchoi shkoly [Current issues of linguistics, professional language didactics, psychology and pedagogy of higher education]; zbirnyk statei VIII Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii, Ukraina, 22–24 lystopada 2023 r.; Poltava: PDMU; 2024. p. 298–300. (Ukrainian).
2. Pavlenko SA, Pavlenkova OV, Sydorova AI, Tkachenko IM. Emotsiino-psykholohichna skladova navchannia zdobuvachiv osvity v suchasnykh umovakh. [Emotional and psychological component of training of education seekers in modern conditions]. Ukrainskyi stomatolohichnyi almanakh.2023; 2:51-55. (Ukrainian).
3. Pavlenko SA, Pavlenkova OV, Sydorova AI. Formuvannia Soft Skills zdobuvacha na dodyplomnomu etapi zdobuttia vyshchoi osvity [Formation of soft skills of the student at the undergraduate stage of obtaining higher education]. In: Aktualni pytannia pidvyshchennia yakosti osvitnoho protsesu [Current issues of improving the quality of the educational process]: materialy mizhnarodnoi naukovo-metodychnoi konferentsii, Ukraina, Yaremche, 22 veresnia 2023 r.; Yaremche-Ivano-Frankivsk; 2023.r. 162. (Ukrainian).
4. Kluster D. Shcho take krytychne myslennia? [What is critical thinking?] [Internet]. Platforma publikatsii dia dokumentiv ta zhurnaliv «Calameo»; [cited 2023 Oct 18]. Available from:

- <https://www.calameo.com/books/003049750748c4cf31509>. (Ukrainian).
- Iakovleva O. Rozvytok krytychnoho myslennia uchniv ta formuvannia dukhovnykh tsinnostei osobystosti na urokakh istorii [The development of students' critical thinking and the formation of spiritual values of the individual in history lessons] [Internet]; Osvitnii proekt «Na urok»»; [cited 2023 Oct 18]. Available from: <https://naurok.com.ua/rozvitok-krytychnogo-uchniv-ta-formuvannya-duhovnih-cinnostey-osobystosti-na-urokah-istorii-161573.html>. (Ukrainian).
 - Krytychne myslennia: chomu vono vazhlyve i yak yoho sformuvaty. [Critical thinking: why it is important and how to form it] In: UA Ukrainse radio. Pidkast spetsproektu Ukrainskoho radio - «Evolutsiia vybortsia. Krytychne myslennia». [Internet]; 2019 Aug 28. Available from: <https://ukr.radio/news.html?newsID=90088>. (Ukrainian).
 - Nadurak V. Krytychne myslennia: poniattia ta praktyka [Critical thinking: concepts and practice]. *Filosofia osvity*. [Philosophy of Education]. 2022. 28 (2). 129-147. DOI: <https://doi.org/10.31874/2309-1606-2022-28-2-7> (Ukrainian).
 - Iurchak HM. Zastosuvannia tekhnologii rozvytku krytychnoho myslennia studentiv pid chas vyvchennia dystsypliny «ukrainska mova (za poofesiinym spriamuvanniam)» [The application of technology for the development of students' critical thinking during the study of the discipline "Ukrainian language (by professional direction)"]. *Zakarpatski filohichni studii*.2020.1(13):127-131. (Ukrainian).
 - Shalashna N, Proskunin V. Metodyka rozvytku krytychnoho myslennia studentiv zasobamy doslidnytskoho navchannia v protsesi vykladannia kursu istorii. [The method of developing critical thinking of students by means of research training in the process of teaching a history course]. *Profesionalizm pedahoha: teoretychni y metodychni aspekty*. 2019.(11):178–191. (Ukrainian).
 - Pavlova OL, Laricheva LV. Metodyka rozvytku klinichnogo myslennia u vyshchii shkoli [Methodology for the development of clinical thinking in higher education] [Internet]. 2020 [cited 2023 Oct 18];133-138. Available from: https://www.researchgate.net/publication/344164307_Metodika_rozvytku_krytychnogo_myslennia_u_vyshchii_shkoli. (Ukrainian).
 - Stepanenko VV. Rozvytok krytychnoho myslennia u studentiv spetsialnosti «Tekhnologii medychnoi diahnostyky ta likuvannia» [Development of critical thinking among students majoring in "Technology of medical diagnostics and treatment"]. *Visnyk Luhanskoho natsionalnogo universytetu imeni Tarasa Shevchenka: Pedahohichni nauky*. 2020, 5(336):136-146. (Ukrainian).
 - Novikov VM, Tkachenko PI, Rezvina KYu. Tekhnologii krytychnoho myslennia u vyshchii shkoli [Technologies of critical thinking in higher education]. *Realii, problemy ta perspektyvy vyshchoi medychnoi osvity*. [Realities, problems and prospects of higher medical education]: materialy navchalno-naukovoi konferentsii z mizhnarodnoiu uchastiu, Poltava, 25 bereznia 2021 r. Ukraina, Poltava; 2021. r. p.191-193. (Ukrainian).
 - Marynchenko H, Motsak S. Formuvannia krytychnoho myslennia studentiv pid chas dystantsiinoho navchannia [Modeling specific situations for the development of critical thinking of future specialists]. *Hraal nauky*.2021, (4): 463-467. (Ukrainian).
 - Omelianenko NV, Omelianenko SV. Modeliuvannia konkretnykh situatsii dlia rozvytku krytychnoho myslennia maibutnikh fakhivtsiv [Modeling specific situations for the development of critical thinking of future specialists]. In *naukovi zapysky. Seriya: Pedahohichni nauky* 2020; (190): 117-124. (Ukrainian).
 - Chuba O. Formuvannia krytychnoho myslennia yak psykhologo-pedahohichna problema suchasnosti [The formation of critical thinking as a psychological and pedagogical problem of modern times]. In: *Pedahohika i psykhologhiia profesiinoi osvity* 2013; 3:202-208. (Ukrainian).

Summary

CRITICAL THINKING DEVELOPMENT AS A KEY COMPONENT OF SOFT SKILLS IN EDUCATION

Pavlenko S.A., Sydorova A.I., Nazarenko Z.Yu., Tkachenko I.M., Brailko N.M.

Key words: critical thinking, methods for critical thinking development; undergraduate education, Soft Skills.

According to the competencies outlined in the current Higher Education Standard for the specialty 221 "Dentistry" within the field of knowledge 22 "Health Care" at the second (Master's) level, students must be able to think abstractly, analyze and synthesize information, and demonstrate critical and self-critical thinking. Both general and specialized (professional, subject-specific) competencies highlight the necessity for students to critically understand educational challenges. The interpretation of these concepts aligns with widely accepted philosophical, scientific, legislative, and social perspectives. In this context, it becomes essential to identify effective methods for developing critical thinking in students as a component of Soft Skills, and to implement these methods in undergraduate education.

Critical thinking serves as a key component that enhances students' motivation to learn and prepares them for independent work. It plays a crucial role in acquiring both theoretical knowledge and practical skills. In order to improve and to develop critical thinking, undergraduate students must be able to interpret, analyze, and compare patient information; generalize, evaluate, and logically draw well-supported conclusions from the data obtained during patient examinations.

The teacher must foster critical thinking in students by utilizing the technology of developing critical thinking, which operates through specific phases: challenge, comprehension, and reflection. To effectively cultivate critical thinking skills in undergraduate students, it is recommended to apply methods such as professional situation analysis, empathy, constructing effective arguments, and analyzing cause-and-effect relationships. These approaches will help develop critical thinking as a key component of Soft Skills in students.